

DOI: 10.18427/iri-2017-0012

A milió szerepe a tanulásban akadályozott gyermekek idegennyelv-tanulási motivációjában

© Meggyesné Hosszu Tímea

SZTE JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézet, Szeged

meggyestimea@gmail.com

Idegen nyelvnek tekintjük azokat a nyelveket, amelyek a tanulók életének közvetlen környezetében nem játszanak döntő szerepet, ugyanakkor irányított tanulási helyzetben mégis elsajátítják őket, például az iskolán belüli nyelvoktatás keretei között. Idegen nyelvtudás hiányában a speciális (sajátos nevelési igényű) csoportok jelentős hátrányt szenvednek a továbbtanulás, a munkavállalás területén. A tanulásban akadályozott, ezen belül az enyhén értelmi fogyatékos fiatalok helyzete az említett tevékenységekben halmozottan nehezített. A nehezítettség részben az enyhén értelmi fogyatékos fiatalok sajátos kognitív jellemzőivel, részben a társadalmi környezet kevésbé támogató attitűdjével magyarázható. Az iskoláztatás utáni sikertelenséget mutatja az érintett populáció magas munkanélküliségi rátája, az önálló életvitelük megvalósításában mutatkozó különböző mértékű függőségük (Edgar & Polloway, 1994).

Iskolai motiváció, tanulásban akadályozott tanulók tanulási motivációja

A gyermekek iskolai teljesítményében, tantárgyi attitűdjeikben jelentős szerepe van a szülői háttérnek. A gyermek családjának jellemzői és az iskolai teljesítmény közötti kapcsolat az iskolai motivációban erőteljesen tetten érhető (Dörnyei, 2001). A tanulásban akadályozott gyermekek tanulási motivációját Józsa és Fazekasné vizsgálta (2007). Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók, illetve az általános iskolában nehezen tanulók tanulási motivációja gyenge, és nehezen alakítható (Mesterházi, 1998). A motiváció fejlődésének a tanulásban akadályozott tanulók esetében kétféle útja van. Ebben az esetben a fejlődést akadályozó környezet meghatározó jellemzője lehet a szegénység, a szülők pesszimista jövőképe. A környezet érdektelensége miatt a gyermekek tanulási motivációja veszélybe kerülhet (Fazekasné & Józsa, 2007).

Amennyiben az értelmi fejlődés elmaradását az idegrendszer biológiai, genetikai sérülése okozza, másképp formálódik a tanulási motiváció. Támogató környezetre számíthatunk, ha a hátráltató szociokulturális háttér nincs jelen. Ez az optimális állapot abban az esetben valósul meg, ha a gyermek sérülését a környezete el tudja fogadni, és nem támaszt túlzott elvárásokat a gyermekkel szemben. A túlzott teljesítményelvárás félelmet, szorongást kelt a gyermekben (Szabóné, 2003). A tanulási akadályozottságot előidéző organikus, illetve környezeti tényezők különböző módon formálják a tanulási motiváció rendszerét. Tanulásban akadályozott

gyermek tanulási motivációját vizsgálva a tanulásban akadályozott gyermekek vélekedése saját maguk motiváltságáról összefügg a pedagógusai által adott megítéléssel, azonban összevetve a tanulói és tanári értékeléseket, a tanulásban akadályozott tanulók felül értékelik önmaguk motiváltságát (Fazekasné & Józsa, 2007).

Az idegennyelv-tanulási motiváció vizsgálata

Az idegennyelv-elsajátítási motivációt vizsgálva az eddigi kutatások nem a szülők társadalmi helyzetének és a tanulók motivált viselkedésének kapcsolatát vizsgálták, hanem, hogy a szülői, testvéri, baráti attitűdök hogyan befolyásolják a tanulói motivációt (Kormos & Csizér, 2005).

Gardner passzív és aktív szülői szerepeket különböztet meg. Azoknál a tanulóknál, akiknek szülei olyan támogatást nyújtottak, ami a gyermekek integratív motivációjának fejlődését szolgálta, (vagyis a második nyelvi közösséghez való pozitív hozzáállást erősítették), a nyelvsajátítás folyamata hatékonyabbnak bizonyult (Gardner, 1985).

Több modellben is kirajzolódik *a környezet, a miliő, a külső hatások, a csoportközi kapcsolatok* befolyásoló hatása. Dörnyei összevetve a motivációs modelleket, a hét leggyakoribb látens meghatározó tényező között találta a miliőt is (Dörnyei, 2001).

Williams c Burden külső és belső hatásokra bontja a tanulók idegennyelv-tanulási motivációját meghatározó tényezőket. A külső hatások közül a legfontosabbnak a diákok közvetlen környezetében lévők hatását találták. Azonban a környezetükben részt vevő aktorokat nem bontották tovább (Williams & Burden, 1997).

Noels az idegennyelv-tanulási motivációt befolyásoló tényezőket két folyamatra tagolja: személyközi és csoportközi oldalra. Modelljének kiindulópontja a társadalmi környezet és a családtagok hatásából áll össze. A két oldal közt a közvetítő szerep a tanáré (Noels, 2001).

A vizsgálat célja, kérdései, a vizsgálati minta bemutatása

Az empirikus vizsgálat célja, hogy feltárja

- a 7-8. osztályos tanulásban akadályozott tanulók idegennyelv-tanulási motivációját, annak faktorait;
- összehasonlítsa a 7-8. osztályos tanulásban akadályozott tanulók idegennyelv-tanulási motivációjukról alkotott képet a nyelvet tanítók véleményével;
- hogyan befolyásolja a szociális háttér a 7-8. osztályos tanulásban akadályozott tanulók idegennyelv-tanulási motivációját;
- mennyire mér pontosan az idegennyelv-tanulási motiváció feltérképezéséhez szerkesztett kérdőív, milyen változtatások szükségesek ahhoz, hogy egy nagy mintás vizsgálatban alkalmazható legyen a mérőeszköz?

A vizsgálat során a következő kérdésekre kerestük a választ:

- Milyenek a mérőeszköz mérési mutatói?
- Kimutatható-e az életkor előre haladtával az idegennyelv-tanulási motiváció romlása?
- A tanulók önjellemzésükben motiváltabbnak tartják-e magukat, mint a pedagógusok?

- Igazolható-e a csekély támogató környezet jelenléte?
- Van-e kapcsolat a miliő és az idegennyelv-tanulási motiváció között?

A pilot vizsgálatra 2016 júniusában került sor. A vizsgálat helyszíne a Szeged és Térsége Bárczi Gusztáv Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény volt. A vizsgálat célcsoportjait a következő csoportokban határoztuk meg:

- tanulásban akadályozott 7-8. osztályos tanulók
- az idegen nyelvet tanító pedagógus
- 7-8. osztályos tanulásban akadályozott tanulók szülei.

A tanulói mintát 13 fő 7. osztályos, és 10 fő 8. osztályos tanuló képezte. A szülői mintát 11 fő 7. osztályos tanuló szülője és 8 fő 8. osztályos tanuló szülője adta. Miután mindkét osztályt ugyanaz a pedagógus tanítja idegen nyelvre, a pedagógus minta csupán egy főből állt. A vizsgált idegen nyelvi motiváció az angol nyelvre vonatkozott.

A mérőeszköz bemutatása, a kérdőív akadálymentesítése

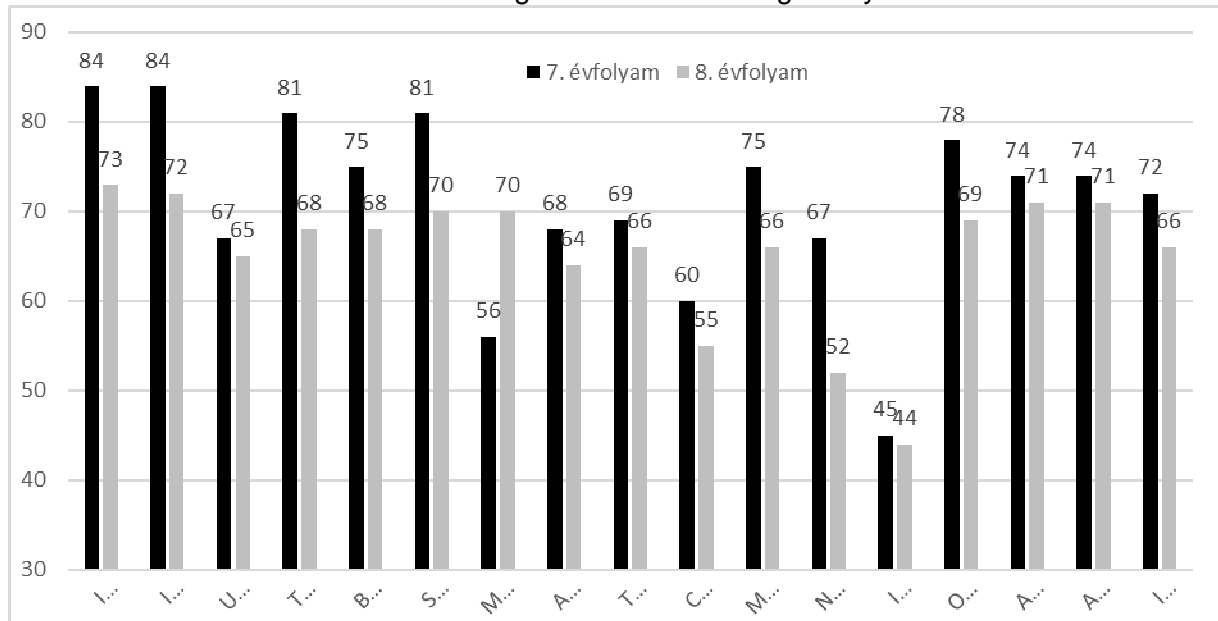
A kérdőív elkészítésének kiinduló eszköze Dörnyei Zoltán & Richard Clément (2001) által kidolgozott, az idegennyelv-tanulási motiváció vizsgálatára vonatkozó mérőeszköze volt. Ez a kérdőív került átdolgozásra annak érdekében, hogy a tanulásban akadályozott gyermekek mérésére alkalmazható legyen.

A tanulói kérdőívek mentális akadálymentesítésének két fő szempontját (1) az állítások megszövegezése, és (2) a vizuális megsegítés lehetőségei alkotják. Az állítások megszövegezése során az akadálymentesítést az itemek könnyen érthető megfogalmazása, a skálafokokozatok számának csökkentése (3 fokú Likert- skála), illetve az egyetértés mértékének egyszerű megfogalmazása („Igen, igaz.”, „Igaz is, meg nem is.”, „Nem igaz.”) jelenti. A vizuális megsegítés során igyekeztünk az optimális betűtípust és betűméretet alkalmazni, mellőztük a sorkizárást, az állításokat táblázatba foglaltuk, és bennük tízesével tagoltuk az itemeket. Vizuálisan elkülönítettük az egyes cellákat váltakozó fehér és szürke háttérkitöltéssel, smile-ikonokat jelenítettünk meg minden tízes cella fejlécét.

A kérdőív tizenhat alszálát mér (integrativitás, instrumentálsi orientáció, utazási orientáció, tudásorientáció, barátságorientáció, szociokulturális orientáció, motivációs intenzitás, az angoltudás iránti attitűd, teljesítményszükséglet, csoportkohézió, miliő, nyelvi önbizalom, idegen nyelvi szorongás, órai tevékenységek értékelése, az angoltanár értékelése, az angolóra értékelése). Az adatok feldolgozása SPSS programmal történt.

Az eredmények bemutatása

1. sz. ábra. Alskálaátlagok és a kérdőívátlag évfolyamonként

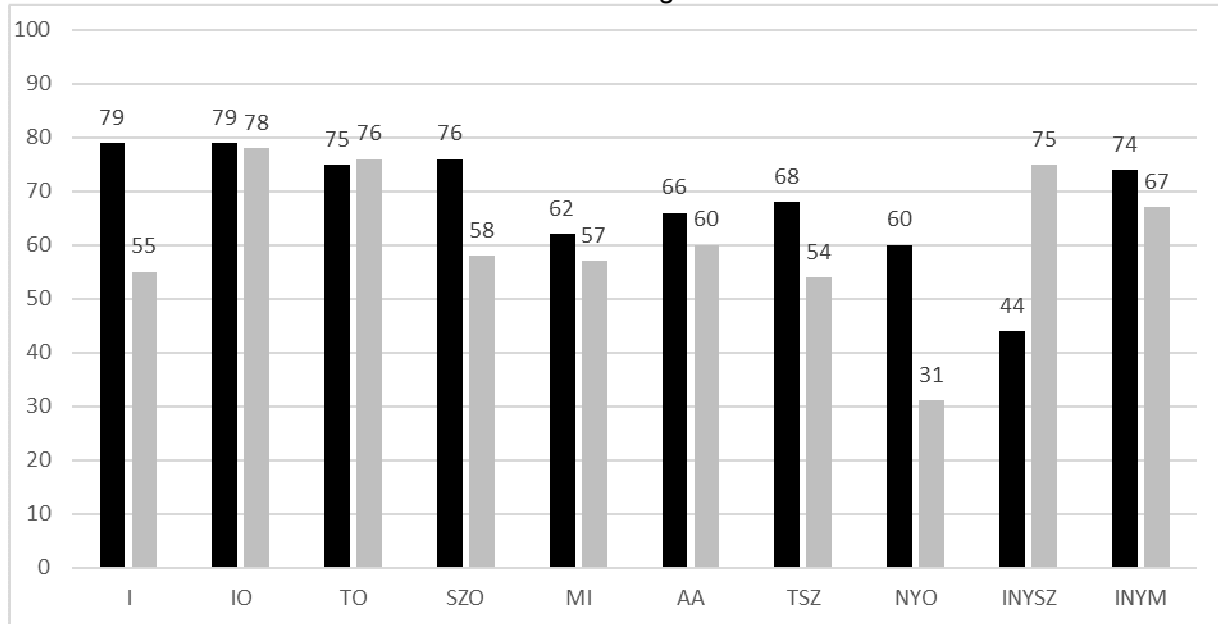

(Forrás: saját szerkesztés)

Az eredmények értékelése során egyik alskála mentén sem mutatható ki szignifikáns eltérés a hetedik és nyolcadik osztályos tanulásban akadályozott tanulók között. Tizenöt alskála tekintetében a nyolcadik osztályos tanulók idegennyelv-tanulási motivációjában csökkenést észlelhetünk a százalékpontokban. Egyetlen alskála esetében azonban növekedés észlelhető. Tendenciaként észlelhető, hogy nyolcadik osztályra a tanulók motivációs intenzitása emelkedik. A motivációs intenzitás fogalma abból vezet le, hogy a tanuló mennyi időt, energiát és munkát hajlandó befektetni a nyelvtanulásba. Az, hogy a nyolcadikos tanulók úgy érzik több erőfeszítést fektetnek a nyelvtanulásba (megjelennek például a tananyagban egyszerűbb nyelvtani elemek, amelyek számukra nehézséget okoznak) valószínűleg összefüggésbe hozható azzal, hogy azon alskálák átlaga csökken, amelyek az órán folyó tevékenységek motiváló hatását mutatják (órai tevékenységek értékelése, az angoltanár értékelése, az angolóra értékelése).

A fiúk-lányok között egyetlen dimenzióban, az integrativitás dimenzióban találtunk szignifikáns eltérést. A fiúknak 70% pont, a lányoknak 93% pontos az integrativitás mutatója. A lányok jobban érdeklődnek más népek élete, szokásai iránt, jobban szeretnének azonosulni amerikai filmhősökkel.

2. sz. ábra. A tanulói és a tanári kérdőív megfelelő alskáláinak összehasonlítása

(Forrás: saját szerkesztés)

A grafikonon fekete színnel látható a tanulói önértékelés, míg a szürke oszlopok a tanulókról alkotott tanári véleményeket tükrözik. Valamennyi alskála tekintetében a tanulók motivációs önértékelése magasabb, mint amit a pedagógus gondol a tanulókról. Szignifikáns különbség a tanulói és a tanári értékelés között az alábbi dimenziókban mutatható ki:

- Integrativitás (I)
- Szociokulturális orientáció (SZO)
- Teljesítményszükséglet (TSZ)
- Nyelvi önbizalom (NYO)
- Idegen nyelvi szorongás (INYSZ)
- Idegen nyelvi motiváció (INYM)

Az egyetlen alskála, amelyben a pedagógus értékelése magasabb százalékpontot mutat, mint a tanulóké, az idegen nyelvi szorongás. A háttérben magyarázatként a tanulásban akadályozott tanulók kritikai gondolkodásának gyengesége állhat. A vizsgálat a tanári és tanulói kérdőív eredményei megegyeznek Józsa és Fazekasné (2007) tanulási motivációt vizsgáló kérdőívében nyert eredményeivel.

1. sz. táblázat. A tanulói és a szülői értékelés összehasonlítása a milió dimenzióban

Tanulói kérdőív Átlag (szórás) %pontban	Szülői kérdőív Átlag (szórás) %pontban	Átlagok közötti eltérés (t próba eredménye)	Korrelációs együttható
62 (29)	42 (14)	t=0,515; p=0,022	r=-0,175; nem szignifikáns

A tanulói és a szülői értékelés között szignifikáns eltérés mutatható ki. A tanulók lényegesen pozitívabban értékelik a miliőre vonatkozó állításokat, mint a szüleik. A tanulói és a szülői értékelés között nincs kimutatható összefüggés.

2. sz. táblázat. A szülők iskolázottsága és a tanulók idegen nyelvi motivációja

Anyá iskolázottsága	N	Idegen nyelvi motiváció
Nem végezte el az általános iskolát	4	65,8941
Általános iskola	9	65,4437
Szakiskola	7	78,9410
Érettségi	3	64,5775

Az anyá iskolázottsága és a tanulók idegen nyelvi motivációja között nem találtunk kimutatható összefüggést. Az anyá iskolázottsága alapján bontva a mintát nincs eltérés a tanulók motiváltságát illetően. Az anyá iskolázottsága és tanulók motivációja közötti korreláció: $r=0,177$, ami nem szignifikáns.

A milió és a nyelvi önbizalom kapcsolatát vizsgálva a tanulói kérdőíven értékét tekintve gyenge-közepes erősségű korrelációt találtunk, de az alacsony minta elemszám miatt ez az érték nem szignifikáns.

A kiegészítő szociális kérdések elemzése során a következő eredményeket kaptuk. Azoknak a tanulóknak, akik szoktak nézni angol nyelvű TV csatornát, az idegen nyelvi motivációja szignifikánsan magasabb (76%p), mint azoké, akik nem néznek (64%p) angol nyelvű csatornát. Nincs szignifikáns különbség azok között, akik a YouTube-on szoktak (73%p) angol nyelvű zenét hallgatni, videót nézni, és azok között, akik nem (63%p). A szülők 84%-a nem választana más nyelvet a gyermekének, mindössze 16% nyilatkozott úgy, hogy örülne, ha gyermeke más nyelvet tanulna.

A kutatási kérdések megválaszolása

1.A kérdőív megbízhatóan mér, felhasználható a nagymintás vizsgálat lefolytatásához (tanulói kérdőív Cronbach- $\alpha=0,929$; tanári kérdőív: Cronbach- $\alpha=0,903$).

	Tanulói kérdőív Átlag (szórás) %pontban	Szórások és átlagok közötti eltérés (F, t próbák eredménye)	Tanári kérdőív Átlag (szórás) %pontban	Szórások és átlagok közötti eltérés (F, t próbák eredménye)
7. évfolyam	72 (15)	F=0,515; p=0,481	61 (7)	F=0,007; p=0,935
8. évfolyam	66 (13)	t=0,981; p=0,338	61 (7)	F=0,002; p=0,998

2.Az életkor előre haladtával az idegennyelv-tanulási motiváció romlása nem szignifikáns, de nagyobb minta esetén tendenciaként feltételezhető.

3. A tanulók önjellemzésükben motiváltabbnak tartják magukat, mint a pedagógusok. (6 aldimenzióban szignifikáns az eltérés)

4. Csekély a szülői támogatás, ami az idegennyelv-tanulási motivációt veszélyezteti.

5. A miliőre vonatkozó tanulói és szülői értékelés között nincs kimutatható kapcsolat.

A vizsgálat eredményei tükrözik, hogy a milió (a szülők, barátok) segítő szerepe nem jelenik meg a tanulásban akadályozott tanulók idegennyelv-tanulási motivációjának erősítéseként. A tanulók lényegesen pozitívabban értékelik a miliőre vonatkozó állításokat, mint a szüleik. A gyermekek iskolai teljesítményében, tantárgyi

attitűdjeikben jelentős szerepe van a szülői háttérnek, azonban a tanulásban akadályozott tanulók nem számíthatnak a szülői erősítő támogatásra.

Irodalomjegyzék

- Dörnyei, Z. (2001). *Teaching and researching motivation*. London: Longman.
- Dörnyei Zoltán, & Richard Clement (2001). Motivational characteristics of learning different target languages: Results of a nationwide survey. In Dörnyei, Z., & Schmidt, R. (szerk.), *Motivation and second language acquisition* (pp. 399-432). Honolulu, HI: The University of Hawaii, Second Language Teaching and Curriculum Center.
- Edgar, E., & Polloway, E. A. (1994). Education for adolescents with disabilities: Curriculum and placement issues. *The Journal of Special Education*, 27 (4), 438-452.
- Gardner, R. C. (1985). *Social psychology and second language learning: The role of attitudes and motivation*. London: Edward Arnold.
- Gardner, R. C., Masgoret, A. M., és Termbly, P. F. (1999). Home background characteristics and second language learning. *Journal of Language and Social Psychology*, 18 (4), 419-437.
- Szabó Ákosné (2003). Velük vagy rajtuk? A roma gyermekek és szüleik szükségletei. *Gyógypedagógiai Szemle*, 31 (2), 97-110.
- Józsa Krisztián, & Fazekasné Fenyvesi Margit (2007). Tanulásban akadályozott gyermekek tanulási motivációja. *Iskolakultúra*, 16 (1), 76-92.
- Kormos Judit, & Csizér Kata (2005). A családi környezet hatása az idegen nyelvi motivációra: Egy kvalitatív kutatás tanulságai. *Magyar Pedagógia*, 105 (1), 29-40.
- Mesterházi Zsuzsa (1998). *A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése*. Budapest: BGGYFK.
- Noels, K. (2001). New orientations in language learning motivation: Towards a model of intrinsic extrinsic, and integrative orientations and motivations. In Dörnyei, Z. és Schmidt, R. (szerk.), *Motivation and second language acquisition: Technical Report*. (pp. 43-68). Honolulu, HI: The University of Hawaii, Second Language & Curriculum Center.
- Williams, M., & Burden, L. R. (1997). *Psychology for language teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.